

(till STV's antologi; forthc. late 2000)

LÄRDOMAR AV ASIENKRISEN

Olle Törnquist

Olle Törnquist, tidigare Uppsala Universitet, är numera Professor i statsvetenskap och utvecklingsforskning vid Universitetet i Oslo. Han skrev sin doktorsavhandling om det indonesiska kommunistpartiets misslyckande (Symposion 1982; Zed Books 1984), ägnade 80-talet åt komparativa studier av politisk marxism i Asien (Manohar, 1989 och 1991 samt *Economic and Political Weekly* Vol XXVI: 27-28 och 29, 1991) och 90-talet åt komparativa fallstudier över tid av folkrörelser, utveckling och demokrati i Indien, Filippinerna och Indonesien (bl.a redovisade i *Economic and Political Weekly* Vol XXXI: 28, 29, 30, 1996; Mohanty, Mukherji & Törnquist (eds.) *People's Rights: Social Movements, and the State in the Third World*, Sage Publications, 1998; Rudebeck, Rojas & Törnquist (eds) *Democratization in the Third World: Concrete Cases in Comparative and Theoretical Perspective*, Macmillan 1998, och *Third World Quarterly* Vol.21:3, 2000). Han har också publicerat läroboken *Politics and Development. A Critical Introduction*, Sage Publications, 1999.

Av krisen i Asien kan vi lära, att korrruptionen är inte huvudproblemet utan despotisk liberalism; att satsning på decentralisering och civilsamhälle riskerar av främja en övergång till lokalt bossvälde; att de demokratiska framstegen undermineras om vi inte främjar en tredje väg i form av stöd till folks faktiska möjligheter att använda sina rättigheter; och att det senare förutsätter att vi gör upp med det största fiaskot av alla – oförmågan att förutse, tolka och hantera krisen – genom att främja mer långsiktig och kontextuell kunskap.

Medan historien vände i Europa och århundradet tog slut redan 1989 med muren i Berlin, dröjde det tio år till innan dessutom Asiens brutala mirakelekonomier gick i stå. I viss mån förklaras väl fördröjningen av, att det inte var öst-stats-socialism som besegrades utan väst-stödd auktoritär utveckling som imploderade.¹ Men annars finns det många likheter. Den liberala västerländska globaliseringen har segrat och ekonomierna strukturanpassas. De starka och centralistiska statsapparaterna skärs ner och politik och ekonomi decentraliseras. De civila samhällena stärks och klasskillnaderna ökar.

¹ Detta är en utvidgad och något reviderad version av en essä med titeln 'Tandlös Tiger', som publicerades i *Dagens Nyheter* (kulturen) 10 maj, 2000; den byggde i sin tur på mitt bidrag vid Instituttt för Statsvitenskaps och Dagbladets föreläsningsserie den 17 februari, 2000 (vilket, översatt till norska av Bernt Hagtvet, publicerades i Dagbladets nettavis samt i *Ny Tid*, 3 mars, 2000.

Det tydligaste exemplet är Indonesien. På några få år har detta det största, folkrikaste, råvarurikaste, mest strategiskt belägna och potentiellt ekonomiskt viktigaste landet i området gått från en korrupt och repressiv regim, som dock främjade tillväxt, till födelsen av världens tredje största demokrati, som dock står på gränsen till socialt och ekonomiskt sammanbrott. Utgången är avgörande för inte bara 200 miljoner indoneser utan även det dynamiska Asien i stort, och banker, företag, regeringar och enskilda i världen i övrigt. Så låt oss stanna upp ett tag och fråga vad det var som hände, vad det får för konsekvenser och vad vi bör göra. Lärdomarna är många, men jag tror fyra är viktigast:

Despotisk liberalism

Diskussionen om orsakerna till den ekonomiska krisen har pendlat mellan två ytterligheter, huruvida boven i dramat var globalt röveri eller lokal despoti. Tvisten är gammal och handlar i grunden om att internationellt kapital vill komma åt de marknader och resurser som inhemska herrar lagt beslag på. Under mirakelåren från slutet av 60-talet till 1997 kom detta till uttryck i en debatt om huruvida exportmarknaderna eller staten kunde ta åt sig äran. Det kanske bästa exemplet är Världsbankens försök att i den så kallade mirakelrapporten från början av 90-talet sy ihop dessa båda förklaringar, anförda av Washington respektive Tokyo.²

När sedan krisen var ett faktum satte många likhetstecken mellan 'globalt röveri' och avreglering av marknader, internationalisering och finansiell spekulation. Vid sidan av utvecklingsstatens ledare (i första hand Malaysias' Mahathir) och teoretiker (såsom Robert Wade, Alice Amsden och Jomo Sundrum)³ samt kritiker av det

² *The East Asian Economic Miracle: Economic Growth and Public Policy*, Oxford: Oxford University Press, 1993. Se även för en utmärkt och fascinerande analys av hur stridigheterna kom till uttryck i rapporten och i kulisserna, 'Japan, the World Bank, and the Art of Paradigme Meintanance: The East Asian Miracle in Political Perspective', in *New Left Review*, no.217, 1996.

³ Deras främsta arbeten inkluderar, Wade, Robert, *Governing the Market. Economic Theory and the Role of Government in East Asian Industrialisation*, Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1990,

internationella kapitalistiska systemet (som Walden Bello)⁴ menar nu även Världsbankens förre chefsekonom Joseph Stiglitz, att en onödig liberalisering av de lokala finans- och kapitalmarknaderna i början av 90-talet (då det lokala sparandet redan var högt nog) beredde vägen för kortsiktigt internationellt riskkapital som skapade ohållbara mark- och fastighetsvärden.⁵

De som istället hävdar att orsaken var 'lokal despoti' lägger skulden på korruption, nepotism och kompiskapitalism. Detta argument känner vi alla till, om inte annat så i form av hur Suharto favoriserade sina barns och andra närståendes ekonomiska intressen. Detta är nämligen det etablerade Västs ståndpunkt; en ståndpunkt som dagligen möter oss via media och som präglar såväl Valutafondens, Världsbankens och Asiatiska Utvecklingsbankens rapportering som våra egna regerings- och biståndsorgans perspektiv och agerande. Mängden av förenklade artiklar och böcker är överväldigande.⁶ Till de bästa analyserna hör Michael Backman's expose över 'the dark side of business in Asia'.⁷ Samtidigt måste vi inse, att detta också var ett dominerande inslag i de lokala demokratiörelsernas kritik av diktaturer som den indonesiska. Många föredrog Coca Cola framför Suharto, om inte annat så för att få

Wade, Ribert and Frank, Venoroso, 'The Asian Crisis: The High Debt Model Versus the Wall Street-Treasury-IMF Complex, in *New Left Review*, No. 228, 1998, Amsden, Alice, *Asia's Next Giant: South Korea and Late Industrialisation*, New York: Oxford University Press, 1989, and Sundrum, Jomo, K., *Southeast Asia's Misunderstood Miracle: Industrial Policy and Economic Development in Thailand, Malaysia and Indonesia*, Boulder, Colorado, and Oxford: Westview Press, 1997, and (ed.) *Tigers in Trouble: Financial Governance, Liberalisation and Crisis in East Asia*, London and New York: Zed Books, 1998.

⁴ För ett tidigt bidrag, se Bello, Walden and Rosenfeld, Stephanie, *Dragons in Distress: Asia's miracle economies in crisis* London : Penguin Books; 1992; för samtida bidrag se t.ex ett flertal kolumner under krisen i *Far Eastern Economic Review*; Bello koordinerar Focus on the Global South, a programme of the Chulalongkorn University, Bangkok.

⁵ För en förkortad version på svenska av Joseph Stiglitz analys, se dennes artikel i *Dagens Nyheter* (kulturen), 19 april, 2000.

⁶ Till de senaste hör t.ex Stephen Vines, *The Years of Living Dangerously: Asia: From Financial Crisis to the New Millennium*, London: Orion Business Books, 2000, men också mer balanserade analyser i samma tradition som Mark L. Clifford och Pete Engardio's *Meltdown: Asia's Boom, Bust and Beyond*, New York: Prentice Hall Press, 2000, som åtminstone också uppmärksammar det ohämmade tillflödet av kapital från Väst.

⁷ Backman, Michael, *Asian Eclipse: Exposing the Dark Side of Business in Asia*, Singapore, New York, Brisbane: John Wiley & Sons (Asia) Pte Ltd, 1999.

lite fickpengar till slitsamt arbete för mänskliga rättigheter. Andra vände ihålig västerländsk moral ryggen och sökte djupare rötter i Islam.

Risken är nu att vinnaren på slagfältet, d.v.s. Väst, också skriver historien och upphöjer sin liberala korruptionstes till sanning. Detta håller redan på att bli högsta mode. Även Skandinavien satsar på att bekämpa den nya huvudfienden.

Biståndsorganen rättar sig i ledet och signalerna till forskarna är tydliga: nu är det korruption som gäller (helst i kombination med tidigare slagord som civilt samhälle och socialt kapital).

Till att börja med når därmed det ideologiska hyckleriet oanade höjder. För vem brukade göra grova vinster på att muta och hålla despoterna under armarna? Och vem köper nu godbitarna bland företagen till vrakpriser, struntar i de utslagna och deras anställda och tvingar nya demokratier att betala spekulatörernas skulder? Men framförallt negligeras dessutom, att ingen av teserna räcker som förklaring. För vad var det som gjorde att avregleringen och det massiva inflödet av utländskt spekulationskapital blev ohållbar i just Öst och Sydostasien, och speciellt i Indonesien, och först efter åtta, nio år? Och varför gick det att förena korruption, nepotism och kompiskapitalism med snabb ekonomisk utveckling under flera decennier? Indonesien tillhörde ju både länge och väl toppskiktet i världsmästerskapen i korruption.

En första lärdom är väl snarare, att huvudproblemet inte är fria marknader eller korruption utan kombinationen av dem båda. Exemplet Indonesien visar tydligt, att avregleringar och privatiseringar snarare främjar än bekämpar korruption när starka aktörer lyckas kapa åt sig privatiserade företag och monopolisera marknaderna. Detta var visserligen ingen nyhet bland de forskare som varken stod regimen,

storföretagsamheten eller biståndssyndikaten nära.⁸ Men ändå menade även de flesta av de insiktsfulla, att sådana problem skulle kunna lösas inom systemets ramar.

Antingen var man nämligen (som Robison och Winters) mer intresserade av 'the rise of capital' och dess mobilitet än av myntets baksida i form av underordning och exploatering av arbetskraft; eller också var man (som Crouch med flera) mer intresserade av hur patronage och klientelism reproducerades än av hur de underminerades och skulle kunna förändras. Så de som undersökte konflikter och motkrafter och demokratirörelser hölls för idealister som förspillede sin tid på irrelevanta dissidenter; – och när sedan sammanbrottet blev uppenbart 1998, och det gällde att förklara vad som hänt, antydde följaktligen dessa forskare gärna, att det rörde sig om externa och extraordinära faktorer (som accentuerade de despotiska kapitalisternas svagheter) men som varit svåra att förutse – spekulation och irrationellt agerande inom den internationella finansvärlden samt påtryckningar från Valtuafonden.⁹

Häri ligger det förstås mycket. Ändå vill jag hävda, att det redan kring mitten av 90-talet fanns tydliga tecken på, att den despotiska liberalismen gjort det så svårt att reglera samhället och hantera konflikter, att man kunde förutse drastiska förändringar. För egen del pekade jag på regimens oförmåga att diskutera egna reformer samt hantera växande (men förstås undertryckta) krav demokratisering, varför man istället slog vakt om det bestående med klumpiga repressiva åtgärder.¹⁰ Andra, inklusive den

⁸ Till de bästa studierna hör Robison, Richard, Indonesia. *The Rise of Capital*, Sydney: Allen & Unwin Pty, Ltd, 1986 och Winters Jeffrey A., *Power in Motion: Capital Mobility and the Indonesian State*, Ithaca and London: Cornell University Press, 1996, samt Craouch, Harold, *Army and Politics in Indonesia*, Ithaca: Cornell University, 1978. För en mer konventionell allmän översikt, se t.ex. Hal Hill (ed.) *Indonesia's New Order: The Dynamics of Socio-economic Transformation*, Honolulu: University of Hawaii Press, 1994. För ett intressant komparativt perspektiv, se McVey, Ruth (ed.) *Southeast Asian Capitalists*, Ithaca: Southeast Asia Program, Cornell University, 1992.

⁹ Jämför t.ex. för ett av de bättre argumenten i denna genre, Robison, Richard, *What Sort of Democracy? Politics in Indonesia after Suharto*, Paper presented at the 'Globalisation and Democratic Developments in Asia', Lund University, 18-20 May, 2000.

¹⁰ Se Törnquist, Olle, 'From New to Human Order in Indonesia?' first published in *NIAS-Nytt*3/1996; på svenska ('Den enda vägen är den smala vägen') i *Svenska Dagbladet* (samtidern), 22 september, 1996.

nuvarande ekonomiske samordningsministern Kwik Kian Gie, pekade på de ohållbart höga mark och fastighetsvärdena.¹¹

Däremot var det förstås ingen som kunde förutse exakt vad som skulle bli doppen som skulle få bägaren att rinna över. Själv skrev jag 1996, att det om inte förr skulle ske i samband med oundvikliga konflikter om hur den ålderstigne presidenten Suharto skulle ersättas. Men på hösten 1997 hann istället de internationella finansiella aktörerna före – i kraft av sin okunnighet om de lokala förhållandena i regionen och sin irrationella flockmentalitet.

Så sammanfattningvis gäller det nu att gå utöver föreställningen om ett marknadens korståg mot korruptionen för att istället sätta fokus på symbiosen mellan de två. Och då räcker det inte med program om vilka institutionella reformer som är nödvändiga.¹² Vi måste också veta vilken samhällslig dynamik och vilka sociala, ekonomiska och politiska krafter som ska kunna förverkliga dem.

Decentraliserat bossvälde

Ett annat problematiskt påstående i krisens spår är att detroniseringen av maktfullkomliga statsapparater gjort globaliseringen allsmäktig men att en utväg är decentralisering och satsning på det civila samhället. Sedan flera år präglar detta mycket av såväl (till exempel) Världsbankens som de alternativa utvecklingsrörelsernas tänkande.¹³ Och nu, i Indonesien, hyllar inte bara en rad frivilligorganisationer utan även till exempel Ford Foundation¹⁴ och president

¹¹ Inklusivt i personligt samtal med undertecknad, 7/11/94.

¹² Se t.ex. det mest faschionabla, *World Development Report 1997: The State in a Changing World*, Oxford: Oxford University Press, 1997.

¹³ Mohan, G. and Stokke, K, 'Participatory development and empowerment: the dangers of localism', in *Third World Quarterly*, Vol. 21, No. 2, 2000.

¹⁴ Vars satsning på good governance och civil society leds av den skandinaviske antropologen Dr. Hans Antlöv.

Abdurrahman Wahid decentralisering till dels lokala administratörer och politiker och dels det civila samhället.

Naturligtvis är globaliseringen viktig, men frågan är om inte den parallella lokaliseringen av politisk och ekonomisk makt samt romantiseringen därav är ett väl så stort problem. I Indonesien är detta speciellt tydligt. Under kampen mot kolonialismen skapade folk av vitt skilda slag det som nu, i post-modern anda, anses omöjligt, ett gemensamt nationellt frihetsprojekt. Sedan tog nya herrar som Suharto över och söndrade och härskade och gjorde staten till ett enda stort redskap för primitiv ackumulation. Men en del av det gamla projektet och den missbrukade staten behövs nog fortfarande. För nu när staten privatiseras och töms på resurser snarare än demokratiseras, och nu när herrarna förlorar greppet och slåss om kvarlåtenskapen, så riskerar splittringen att bli total och välmenande satsningar på decentralisering och civilsamhälle att göra ont värre.

Nu lamslås t.ex. ekonomiska reformer (och valutafonden förhalar ånyo sitt stöd) på grund av strider inom eliten om vilka av dess företag och banker som ska räddas, plundras eller säljas. När denna text uppdateras (i början av juni 2000) har till och med anklagelserna om ny korruption och svågerpolitik nått koalitionsregeringen, som är i djup kris.¹⁵

Dessutom saknas mål, medel och disciplin, så alltihop börjar rämna. Inte främst som på Östtimor, Västpapua eller i Aceh, där hela samhällen önskar bilda en egen nationalstat. Om detta vore huvudproblemet, skulle lösningen i form av federalism varit förhållandevis enkel. Det som dominerar är snarare kombinationen av minskad centralmakt och decentralisering till lokala eliter i områden som till exempel Moluckerna, där sociala, ekonomiska och religiösa konflikter skär rätt igenom

samhällena. Så det är långt till drömmen om en “global village” som kan reglera sig själv genom sociala gemenskaper och nätverk (socialt kapital), läxas upp av en Richard Holbrooke och demokratiseras av NGOs. På ett sätt som påminner om när de holländska kolonisatorerna drevs bort i slutet av fyrtioalet liksom när Sukarnos nationalstatsprojekt föll samman i mitten av sextioalet,¹⁶ fylls nu tomrummet efter Suharto av småbossar med egna lokaliserade revir och nätverk – inom vilka även nationella konflikter utkämpas och skilda intressen och identiteter manipuleras.¹⁷

Ytterligare en lärdom av krisen är därför, att vi inte bara är beroende av globaliseringens börser, medier och banker utan även av det som påverkar dem i form av studenter som störtar en diktator, fattiga som lamslår produktionen i en frizon, separatister som hotar oljetransporterna i ett sund, lokala bossar som mobiliserar religiösa grupper i kampen om resurser och inflytande, eller uppvigglare som driver iväg turister från ett paradiset. Och detta påverkar oss oavsett om skandinaviska företag eller biståndsprojekt är inblandade eller ej. I eget intresse bör vi alltså varken stirra oss blinda på specifika svenska eller norska intressen (som ofta är fallet inom media eller stressade myndigheter) eller bli fixerade vid globaliseringen som sådan (som ligger närmast till hands) utan fokusera de lokala förhållanden som påverkar de globala institutioner och mekanismer som i sin tur påverkar oss.

En tredje väg till demokrati!

¹⁵ För enkel och rimligt god löpande rapportering, se *Far Eastern Economic Review*, *Asiaweek* och *Jakarta Post* (www.thejakartapost.com). För ett intressant försök till kortfattad analys, se Robison's *What Sort of Democracy? ...*” op.cit.

¹⁶ Se framförallt Robinson, Geoffrey, *The Dark Side ogf Paradise: Political Violence in Bali*, Ithaca and London: Cornell University Press, 1995. (Jämför min recension ‘ Våldet i Paradiset’ i *Dagens Nyheter*, 20 januari 1998.)

¹⁷ För analyser av denna dynamik se t.ex, på generell nivå, Trockie, Carl A., (ed.) *Gangsters, Democracy, and the State in Southeast Asia*, McVey, Ruth (ed.), *Southeast Asian Capitalists*, Ithaca: Southeast Asia Program, Cornell University, 1998, Sidel, John, *Capital, Coercion, and Crime: Bossim in the Philippines*, Stanford, California: Stanford University Press, 1999, Törnquist, O. and Stokke, K., *Globalisation, Local Politics, and Democratisation in Developing Countries: A research proposal*, SUM, Oslo University, 2000, Sidel, John, ‘Macet Total: Logics of Circulation and Accumulation in the Demise of Indonesia's New Order’, In *Indonesia*, No. 66, 2000, and Törnquist, Olle, ‘Dynamics of Indonesian Democratisation’, *Third World Quarterly*, Vol. 21, No. 3, 2000. Jämför även den

Vad finns det då för förutsättningar för demokrati? Hittills har två teser dominerat debatten. Enligt det klassiska argumentet (slagkraftigt syntetiserat av forskare som Huntington)¹⁸ krävs det elitstyrd modernisering så att medelklass (och, tillägger forskare som Reuschemeyer, arbetarklass)¹⁹ kan bygga ett civilt samhälle och kultur (speciellt omhuldat av av forskare som Diamond)²⁰ samt (därmed) politisk demokrati. Men i Indonesien hjälpte inte ens 30 år av sådan utveckling. Demokratien växte inte fram förrän projektet havererade.

Enligt den andra tesen är demokratin tvärt om en förutsättning för god utveckling. Det räcker med en institutionell infrastruktur av friheter, rättigheter, lagar och val. Från 80-talet blev detta fashionabelt med utgångspunkt i diktaturens fall och demokratis återkomst i Sydeuropa och Latinamerika, förhoppningar om likande processer i Afrika samt kommunismens fall i Östeuropa. Till de viktigaste forskningsprojekten hör dem som letts av O'Donnell och Schmitter, Bratton och van der Walle, samt Linz och Stepan.²¹ Asiens mirakelekonomier, och speciellt Indonesien, utgjorde dock ett undantag. Några NGOs fick stöd men förmådde föga. Och Suharto störtades inte av Valutafonden utan av studenter som under ett kort magiskt ögonblick ersatte bristen på en väl förankrad politisk rörelse. Men därefter blev plötsligt alla demokrater! Aldrig har jag skådat en sådan demokratisk massopportunism. På nolltid skulle det nu

kommande rapporten från the Oslo Asia Workshop Hearing 5 juni 2000 om The Political Violence in Asia: India and Indonesia in comparative perspective, SUM, Universitetet i Oslo, hösten 2000.

¹⁸ Senast syntetiserat i Huntington, Samuel, *The Third Wave: Democratisation in the Late Twentieth Century*, Norman, OK and London: University of Oklahoma Press, 1991.

¹⁹ Reuschemeyer, D.D., Huber-Stephens, E. and Stephens, J.D., *Capitalist Development and Democracy*, Cambridge: Polity Press, 1992.

²⁰ Se t.ex Diamond, Larry, 'Economic Development and Democracy Reconsidered', in *American Behavioral Sciences*, Vol. 35, No. 4/5, 1992.

²¹ O'Donnell, G. and Schmitter, P.C., *Transitions from Authoritarian Rule, Tentative Conclusions about Uncertain Democracies*, Baltimore and London: The John Hopkins University Press, 1986, Bratton, Michael and van der Walle, Nicolas, *Democratic Experiments in Africa. Regime Transitions in Comparative Perspective*, Cambridge: Cambridge University Press, 1997, and Linz, Juan J. and Stepan, Alfred, *Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe, South America and Post-Communist Europe*, Baltimore and London: John Hopkins University Press, 1996.

fixas lagar, friheter, rättigheter, civila organisationer, politiska kompromisser samt hållas val av legitima ledare.²²

Men därmed undvek man också de viktigaste motsättningarna. Så nu utkämpas fortfarande det mesta av konflikterna vid sidan av det demokratiska systemet, t.ex. i fråga om den inhemska kolonialismen, det militariserade statliga våldet och fördelningen av krisens bördor. Vidare begränsades själva valet till en omröstning om vilken elit som skulle styra och kohandla. Demokratirörelsen marginaliserades och breda intressegrupper och partier med bas i samhällliga konflikter och ideologier fick inte chans att växa fram. Så när nu president Wahid och hans få genuina medarbetare försöker göra upp med särintressen, korrupktion och politiskt våld (inklusive Östtimor och massakrerna 1965/66) finns ingen organiserad folklig kraft som kan sätta kraft bakom orden och fördjupa demokratin. En liberal demokrati har fötts men folk har svårt att använda den och de viktigaste konflikterna har lämnats utanför. Instabiliteten är akut och många ser inte längre demokratin som en lösning utan återvänder till tesen att en stark elit måste skapa tillräckliga förutsättningar.

Behovet är alltså stort av en tredje väg mellan elitistiska genvägar till utveckling som ändrar i diktatur och idealistiska genvägar till demokrati som slår bakut. Jag förstår inte varför vi i Skandinavien ska falla så pladask inför ofta ganska ytlig och personcentrerad amerikansk demokratisyn och förtränga våra egna historiska erfarenheter. Istället bör dagens idealistiska satsning på rättigheter och institutioner inriktas på att även främja de bredare förutsättningar och de sociala och politiska krafter som är oundgängliga för demokratins utveckling.

Låt oss i detta sammanhang betona, att även om demokratins kärna är universell, så avgör förstås de politiska och ekonomiska styrkeförhållandena i skilda kontexter hur stor del av samhället som demokratiserats, i vilka former det sker och vilken politik

²² Se Törnquist, O. 'Dynamics of Indonesian Democratisation', op. cit.

som därmed kan introduceras (till exempel med avseende på fattigdomsbekämpning). Om dessutom 'substantiell demokrati' inte ges någon mer normativ och avancerad betydelse än att medborgarna i allmänhet, och inte bara konkurrerande eliter, har möjlighet och kapacitet att verkligen använda sig av minimalt nödvändiga demokratiska institutioner (såsom medborgerliga fri- och rättigheter och fria och rättvisa val), så att de kan utveckla och främja sina egna idéer och intressen på demokratisk väg; – ja då blir det också ganska självklart vad som avses med att 'främja de bredare förutsättningar och de sociala och politiska krafter som är oundgängliga för demokratins utveckling'. Sådana insikter har visserligen ofta satts åt sidan under senare års diskussioner om betydelsen av medborgarna litar på varandra (socialt kapital) och tar hand om sina egna angelägenheter (i ett civilt samhälle). Men rimligen förutsätter en substantiell demokrati att det åtminstone finns någorlunda folkligt baserade och styrda idé och intresseorganisationer samt politiska partier, varigenom alla de människor som inte själva har goda kontakter samt massmedialt och/eller ekonomiskt inflytande istället kan göra sig gällande tillsammans, på politisk väg.

Hittills har detta inte alls prioriterats i det Indonesiska sammanhanget, i synnerhet inte i västländska biståndskretsar men inte heller bland indonesiska NGOs. Dessutom är det inte så enkelt, att man bara kan göra en kartläggning av diverse folkliga intresseorganisationer och partier och sedan stödja dem. I de flesta fall existerar de nämligen inte utan det gäller att främja deras framväxt. Givetvis är det då till exempel viktigt vilket sorts val- och partisystem man bestämmer sig för. (Inklusive att man inte okritiskt går in för majoritetsval i enmansvalkretsar, vilket förvisso kan försvaga gamla etablerade krafter men också kommer att gynna framväxten av resurstarka lokala politiker på bekostnad av folkligt baserade partier.) Men ännu mera

fundamental är, att alla medborgare verkligen har möjlighet och vågar att delta i det politiska livet – och det har de inte, och det vågar de inte, ännu.

Trots att Suharto är borta och militärens makt minskat breder lever nämligen det politiska våldet vidare. Precis som Tyskland efter Förintelsen (eller Sovietunionen efter Stalin, Kambodja efter de Rödfä Khmererna eller Sydafrika efter apartheid) är det nödvändigt för Indonesien att göra upp med sitt institutionaliserade repressiva system för att kunna bygga en substantiell demokrati. Detta våld och denna repression blev etablerad statlig politik i och med massakern på vänsteranhängare 1965/66, varigenom Suharto manövrerade ut sin företrädare Sukarno, eliminerade det stora reformistiska kommunistpartiet och körde över alla dem som ville fortsätta den anti-koloniala frihetskampen med att bygga demokrati och en självständig ekonomisk utveckling. Under åren som gått har inte bara folk på Östtimor eller Aceh utsatts för våldsamma övergrepp. Dessutom har en majoritet av den indonesiska befolkningen som helhet blivit så rädd – för såväl militären och dess militier som för varandra (inklusive för den växande skara som hade anledning att ta hämd) – att militären nästan lyckades göra sig oundgänglig som den enda kraft vilken kunde upprätthålla stabiliteten. Så betydelsen i Indonesien av att återvända till denna katastrof för drygt trettio år sedan är inte alls begränsad till att ta reda på vad som hände (inklusive i vad mån Suharto själv var inblandad i diverse kupper) och att återupprätta och kompensera de miljoner människor som under drygt trettio år levt som närmast oberörbara medborgare utan grundläggande rättigheter. Det viktigaste är istället, att vanligt folk i allmänhet blir av med sin skräck och kan återupptäcka historien (som förfalskats i skolor och media) samt verkligen får möjlighet till självständig organisering.

Dessutom finns det en alldeles speciell anledning för Väst att engagera sig: vi bidrag nämligen, både materiellt och moraliskt, till massakern 1965/66. Att Väst hitills

knappt sagt något alls är en utmärkt illustration till ytligheten i våra demokratiska ambitioner – speciallt i ljuset av, att den enda mäktige person som vågat ta upp frågan är Indonesiens egen blinde men klarsynte president, Adurrahman Wahid, vars egen gigantiska muslimska organisation, innan han blev dess ledare, själv utförde en god del av massakrerna.²³

Bortom den prioriterade forskningens fiasko

Slutligen är det i alla händelser svårt att dra nytta av de tre lärdomar från krisen som vi betonat – nämligen betydelsen av (a) symbiosen mellan marknadsliberalism och despoti, (b) det nya decentraliserade bossväldet och (c) folks möjligheter att dra nytta av formella demokratiska rättigheter – utan kontextuella analyser. Till att börja med är nämligen en viktig orsak till att den allvarliga och djupa krisen (bortom de finansiella spekulatorernas irrationella flockmentalitet) inte kunde förutses analyseras och bekämpas, att ledande forskare och mäktiga institutioner som Valutafonden och Världsbanken användes sig av universella teorier och paketlösningar avseende ekonomisk och politisk utveckling utan att revidera och anpassa dem till lokala kontexter. Dessutom menar numera även flera världsbanksekonomer själva, att hemlighetsmakeriet inom deras egna resurstarka institutioner, liksom lönsamma uppdrag och lojaliteter med 'ägarna', gjorde att en rad tveksamma forskningsresultat och policier inte kunde diskuteras och kritiseras öppet²⁴ – något som ju åtminstone ännu så länge är grundläggande vid offentliga universitet och högskolor. Och slutligen hävdar kolleger i Oxford, att dagens handläggare, biståndsarbetare och forskare ofta kan ännu mindre om lokala förhållanden i u-länder än gårdagens

²³ För en utförligare diskussion, se min 'Open letter to Indonesian Reformists on the 1965-66 catastrophe' i *Jakarta Post* April 17, 2000.

²⁴ Se t.ex Stiglitz, op.cit.

etnocentriska imperialister.²⁵ Det är alltså inte nog med att vi behöver mer kontextuella analyser, utan just sådana analyser är vi dessutom rysligt dåliga på!

Sammantaget är det därför obegripligt hur den skandinaviska u-landspolitikens inriktning på att bekämpa fattigdom och främja demokrati ska kunna förverkligas, om vi inte dessutom drar en fjärde lärdom av krisen: att tona ner de katastrofala försöken att prioritera fram 'nyttig' utbildning och forskning för att istället bygga på det slags långsiktiga studier vid offentliga universitet och högskolor av lokal konflikt och opposition som, i ljuset av krisen, är de enda som står sig rimligt väl.

²⁵ Jämför Slim, Hugo 'The Continuing Metamorphosis of the Humanitarian practitioner: Some New Colours for an Endangered Chameleon, *Disasters* Vol 19(2), 1995, och 'Practical Wisdom and the Education of Today's Relief Worker' in ed. Hamdi, N., *Educating for Real: The Training of Professionals for Development Practice*, IT Publications, 1996.